

УДК 338.48-6:5021504:37(045)

Кампов Надія Семенівна,

старший викладач,

Касинець Отокар Вікторович,

старший викладач,

Маслиган Олена Олександрівна,

кандидат економічних наук, доцент,

Медвідь Лариса Іванівна,

старший викладач,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ЕКОЛОГО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАСОБАМИ ЕКОТУРИЗМУ

У межах статті розглянута специфіка формування сучасної парадигми (моделі) еколого-освітньої діяльності, орієнтованої на засоби екотуризму. При цьому констатовано, що саме еколого-освітня діяльність повинна стати необхідною складовою гармонійного екологобезпечного розвитку. Одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно актуальних проблем екологічного виховання та формування особистості будь-якої держави повинна стати підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури. Це складові системи національного і громадського виховання всіх верств населення на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи.

Ключові слова: еколого-освітня діяльність; засоби екологічної освіти; екотуризм, природоохоронні території, екологічна культура.

Постановка проблеми. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» у розділі «Національне виховання» серед пріоритетних напрямів реформування виховання визначає «формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою». Серед принципів реалізації програми – гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи. У шляхах реформування змісту гуманітарної освіти виокремлено «формування світоглядної, правової, моральної, політичної, художньо-естетичної, економічної, екологічної культури, утвердження пріоритетів здорового способу життя».

Екологічна освіта третього тисячоліття повинна стати необхідною складовою гармонійного екологобезпечного розвитку. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи через гармонійне співіснування з нею, повинна стати одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно актуальних екологічних і соціально-економічних проблем будь-якої держави.

Важливе місце в розвитку екологічної освіти є еколого-освітня діяльність при здійсненні екологічного туризму. Особлива роль при цьому відводиться принципам і засобам екологічної освіти і виховання, формування екологічної культури, визначення напрямків та складових еколого-освітньої екотуристської діяльності в межах природоохоронних територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання еколого-освітньої діяльності на природоохоронних територіях розглядали у своїх працях Андріюк В., Габчак Н., Голод А., Губська О., Дубович І., Загорський В., Крисаченко В. та ін. Еколого-освітня діяльність засобами екотуризму є предметом досліджень Гетьмана В., Дмитрука О., Сергєєвої Т., Смоля В. та ін.

Мета статті: формування сучасної парадигми (моделі) еколого-освітньої діяльності, орієнтованої на засоби екотуризму. Відповідно до виділеної мети завданнями дослідження є: 1) виділення сутності екологічної освіти та її специфічності в системі «людина – природа – суспільство»; 2) конкретизація основних принципів і провідних напрямів екологічного виховання; 3) формування базових моделей еколого-освітньої діяльності засобами екотуризму.

Результати дослідження. Розглядаючи екологічну освіту як систематичну діяльність, що спрямована на розвиток екологічної культури її результати формує екологічна культура людини, що характеризується різнобічними глибокими знаннями про природне і

соціальне середовище, екологічним стилем мислення і відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я, набуттям умінь і досвіду вирішення екологічних проблем, безпосередньою участю у природоохоронній роботі, передбаченням можливих негативних наслідків природо-перетворювальної діяльності людини тощо. Поряд з цим екологічна освіта може виступати як психолого-педагогічний процес впливу на людину, що орієнтований на формування певного теоретичного рівня екологічної свідомості. Відтак категорія у систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, знань та навичок раціонального природокористування. Виділені положення дозволяють розглядати категорію екологічної освіти як таку, що орієнтована на формування системи екологічних знань, екологічного мислення і екологічно обґрунтованої поведінки. Специфіка такого виду освіти полягає в тому, що вона повинна базуватися на принципі «випереджаючого відображення».

Специфічність екоосвіти полягає в тому, що, будучи біосоціальною істотою, людина одночасно включена в дві системи – систему природного середовища (екосистема) і соціальну систему (соціум). Головна мета екоосвіти – формування екологічної свідомості, як особливої форми суспільної свідомості, що відображає взаємодію цих двох систем. За своїми цілями і орієнтаціями екоосвіта спрямована на формування глобальної стратегії запобігання екологічної катастрофи як на локальному, так і на глобальному рівнях.

Екологічна культура формує новий спосіб взаємостосунків в системі «людина – природа – суспільство», в якій суспільні зміни цілком залежать від природного потенціалу, повинна поєднувати всі три компоненти. Тільки враховуючи це, можна говорити про можливість стійкого розвитку сучасного світу. Під екологічною культурою розуміють здатність людини відчувати навколишній природний світ, адекватно пристосовувати його до себе, узгоджуючи власні потреби з структурою і законами функціонування природного довкілля. Саме характер відносин між суспільством і природою є суттю екологічної культури, що відображається в практичному і в духовному житті народів. Екологічна культура – успадкований досвід життєдіяльності людини в її взаємодії з навколишнім природним середовищем, який сприяє здоровому способу життя, стійкому соціально-економічному розвитку, екологічній безпеці країни і кожної людини.

Екоосвіта є одночасно метою і засобом розвитку екотуризму. Вже сам термін «екотуризм» (тобто, «екологічний туризм») свідчить про те, що в цій галузі туристичної індустрії рекреанти повинні звертати увагу на екологічні особливості відповідної рекреаційної території, відпочивати так, щоб не

відчувався їхній вплив на ті екосистеми, в яких вони перебувають, або хоча б, принаймні, не погіршувати екологічний стан конкретного природного середовища. В той же час далеко не всі потенційні туристи володіють всією повнотою інформації про природу того краю, куди вони їдуть відпочивати, а також, якщо так можна висловитись, «екологічними правилами відпочинку». І тут зростає значення якісно організованої екологічної освіти для розвитку екотуризму і, що особливо хочеться підкреслити, для профілактики негативного впливу туризму на природні екосистеми, тобто збереження туристичного потенціалу певного регіону, важко переоцінити.

До основних принципів і провідних напрямів екологічного виховання, що сприяють розвитку екотуризму, відносяться [5]: розгляд навколишнього середовища в усіх його аспектах: природних і антропогенних, технологічних і соціально-екологічних, політичних, культурно-історичних, моральних, естетичних тощо; визнання неперервності ековиховання, яке повинно розпочинатися в дошкільному віці і продовжуватися на всіх стадіях формальної і неформальної освіти впродовж всього життя; визнання міждисциплінарності ековиховання, що передбачає спеціальний екологічний зміст у кожному навчальному предметі, забезпечуючи можливість формування цілісної збалансованої перспективи; акцентування на головних проблемах навколишнього середовища з врахуванням місцевих, національних, регіональних і глобальних аспектів; аналіз поточних і можливих змін стану навколишнього середовища, одночасно беручи до уваги історичну перспективу.

Важливою метою екологічної освіти є демонстрація економічної, політичної і екологічної взаємозалежності сучасного світу, в якому прийняті рішення і дії окремо взятих країн можуть призвести до непередбачених глобальних наслідків. У цьому відношенні екологічна освіта повинна допомогти розвинути відчуття відповідальності і солідарності між країнами і регіонами як основу для майбутнього міжнародного світового порядку, який би гарантував охорону і поліпшення стану навколишнього середовища.

Екологічна освіта також сприяє розвитку нової освітньої парадигми, яка затверджує принцип гуманізму, – визнання пріоритету природних чинників людського буття перед соціальними, випереджаючої освіти перед простою фіксацією минулого досвіду, діалогу перед монологом, співпраці і взаємодії перед егоцентричним самоутвердженням. При цьому сприйняття і розуміння світу спираються на розвинену етику, а духовні потреби домінують над матеріальними, що можливо лише за умови визнання кожною особою ідеї самовдосконалення як єдиного способу досягнення мети, і якщо духовні потреби будуть властиві більшості людей і зафіксовані суспільними нормами. Екологічна освіта сприяє засвоєнню громадянами ключових принципів взаємодії соціуму з середовищем, системного мислення, навиків колективної взаємодії в повсякденній діяльності.

Згідно методичних рекомендацій Міністерства охорони навколишнього природного середовища, основними напрямками еколого-освітньої роботи національних природних парків є: тісне співробітництво з освітніми закладами, органами державної влади та місцевого самоврядування; робота із засобами масової інформації; рекламно-видавнича діяльність: виготовлення аншлагов, буклетів, листівок, плакатів, кіно-, відео-, слайдо- та фотопродукції, інформаційних баз даних; організація візит-центрів, музеїв; розробка та прокладення екологічних стежок; організація та проведення конференцій, семінарів, конкурсів, екскурсій, виставок, свят та ін.; розвиток екологічного туризму, в тому числі – шкільних екологічних таборів, експедицій, шкіл молодих екологів тощо.

За об'єктом, на який спрямована екологічна освіта, можна виділити два типи еколого-освітньої роботи: з туристами; з місцевим населенням (потенційними надавачами туристичних послуг), особливо зі студентською та учнівською молоддю. Наприклад, екологічна освіта є одним з пріоритетів НПП «Синевир» (вона вважається важливою ланкою становлення гармонійного суспільства). Для виконання природоохоронної

діяльності та покращення рівня обізнаності населення про природні та культурні цінності природоохоронних територій освітньо-виховна діяльність спрямовується на створення інформаційного простору, що сприятиме цілеспрямованості, об'єднанню зусиль різних рівнів установ, організацій та обміну досвідом роботи [1, с. 5].

Виконання та впровадження завдань еколого-освітньої та виховної діяльності засобами екотуризму у природоохоронних установах здійснюють насамперед працівники відділу екологічної освіти. Також можуть створюватися творчі групи за участю зацікавлених представників державних та недержавних еколого-освітніх та екотуристських структур або надаватися права окремим особам, які співпрацюватимуть й відповідно до програм та планів заповідного об'єкта. Відповідальними за планування, виконання та впровадження освітньо-виховних заходів, зокрема за розробку і функціонування екотуристських еколого-освітніх стежок є директор природно-заповідного об'єкта, заступник з наукової роботи, завідувач відділу екологічної освіти [4, с. 113].

Напрямки еколого-освітньої та виховної екотуристської діяльності в межах природоохоронних територій дуже різноманітні. Насамперед, це широкий спектр інформаційної діяльності спрямованої на поширення інформації про певні природоохоронні території, об'єкти, їх цінність та особливості тощо. Зазвичай ця діяльність здійснюється у співпраці із засобами масової інформації при проведенні прес-конференцій, організації радіо- та телепередач, публікацій, надання інтерв'ю тощо.

Екотуристські й природоохоронні організації також можуть здійснювати рекламно-видавничу діяльність, сприяти видавництву, видавати свої чи спільно з іншими установами газети, часописи, бюлетені, проспекти, прес-релізи, додатки до друкованих видань й іншу друковану продукцію. Рекламно-видавнича діяльність спрямована на формування позитивного сприйняття природних і культурних цінностей та етику спілкування з природою. З цієї мети виготовляються буклети, брошури, календарі, листівки, конверти, етикетки, значки, фотоальбоми, сувеніри з символікою заповідного об'єкта та його цінності.

Важливим елементом у формуванні екоотолерантного світогляду є вплив на людину через екотуристську аудіо- та відеопродукцію, важливим замовником якої також є природоохоронні установи. Створення фільмів про природу, особливості життя рослинного та тваринного світу, і передача природної звукової інформації через аудіо касети допомагають зрозуміти природні процеси, побачити, почути та отримати естетичну насолоду від своєрідного спілкування з природою. Також така інформація сприяє розвитку потреби живого споглядання та спілкування з природою в екотуризмі.

Розглянуті вище заходи та відповідні види інформаційної продукції готуються науковцями-природознавцями, освітянами-краєзнавцями, гідами екотуризму, фахівцями природно-природоохоронної установи із залученням спеціалістів з інших установ і організацій, а також за участю зацікавленої громадськості й екотуристів-аматорів.

Тематика освітньо-виховних екотуристських заходів розробляється з метою висвітлення історії розвитку геологічних, географічних рис регіону, його флори та фауни, археологічних об'єктів, етнографічних особливостей, на усвідомлення природних та історико-культурних цінностей місцевого, загальнодержавного і міжнародного рівня, поглиблення знань про природні процеси й явища, види рослин і тварин, їх угруповання та екосистеми. Важливим також є інформування населення про законодавчі акти в галузі екотуризму, охорони природи та природоохоронної справи.

Сучасним різновидом інформаційної екотуристської діяльності є активне використання комп'ютерних інформаційних мереж, створення веб-сторінок, сайтів, «віртуальних екостежок і екотурів» з якими «відвідувачі» можуть працювати самостійно в різний час і в різних країнах.

Еколого-освітня та виховна екотуристська діяльність на природоохоронних територіях може проводитися в спеціально створених базових об'єктах (рис. 1).

Рис. 1 Об'єкти еколого-освітньої діяльності на природоохоронних територіях*

* Розроблено авторами

«Музеї природи» забезпечують активну еколого-просвітницьку екотуристську діяльність різних природоохоронних територій і установ. В них утримуються експозиційні та фондові матеріали, які мають освітнє та наукове значення.

Гербарні кімнати або сховища, що створюються з метою утримування гербарних матеріалів, які є носіями інформації про флору заповідного об'єкта і використовуються як з науковою метою так і освітньою. Гербарні листи можуть експонуватися в музеях, на пересувних виставках, під час проведення просвітницької діяльності серед населення регіону.

Візит-центри – комплексна структура, що об'єднує різнофункціональні об'єкти: музейну експозицію, лекційно-демонстраційну залу, читальну залу з комп'ютерним забезпеченням, рекреаційний куточок. Завданням візит-центру: продемонструвати цінності певної природоохоронної території, заповідного екотуристського об'єкта, привабити екотуристів різними формами інформування та сприяти комфортному відпочинку у візит-центрі. На території візит-центру поширюється безоплатна та платна інформація про найбільш цінності екотуристські атракції в межах природоохоронної території: фотографії, відеофільми, слайди, буклети тощо. Складовою візит-центру може бути зовнішня експозиція, тобто земельна ділянка, де формується жива колекція флори і фауни, геологічних зразків, починається екологічна стежка чи екотуристський маршрут.

Бібліотеки можуть існувати як самостійні формування чи в комплексі візит-центру, офісу природно-заповідного об'єкта. В них йде накопичення спеціалізованої літератури природоохоронного спрямування, журналів, буклетів, брошур, газет, а також здійснюється формування слайдо-, відео-, аудіотек. При бібліотеці

може працювати комп'ютеризована інтернет-бібліотека. Завдання бібліотеки: надавати послуги не лише у вигляді опрацювання фондів друкованих матеріалів, але й готувати їх тематичні виставки, проводити зустрічі екотуристів з науковцями-природознавцями й фахівцями природоохоронної справи, організовувати виїзні виставки книг та інших бібліотечних матеріалів.

«Зелені школи» формуються для проведення еколого-освітніх та виховних екотуристських заходів на спеціально облаштованих стаціонарних майданчиках, де є будівлі для проживання, класи, лабораторії, спостережні вежі, дослідні площі, навчально-наукові екотуристські маршрути. Подібні школи функціонують цілорічно і сприяють дослідженню природних процесів, біорізноманіття, впливів екологічних факторів.

«Зелені класи» – тимчасові обладнані майданчики для проведення спостережень і досліджень в природних умовах.

Шкільні лісництва при різних природоохоронних й природогосподарських територіях зазвичай формуються на базі лісництв в їх межах, де під керівництвом спеціалістів проводяться спеціальні екотуристські акції, еколого-освітні заходи та практична діяльність з охорони лісу, лісорозведення, лісовідновлення. Організація та діяльність зелених шкіл, класів, лісництв сприяють закріпленню набутих теоретичних знань і підтвердженню інформативних матеріалів, отриманих еко туристами в музеях природи, бібліотеках й візит-центрах природоохоронних установ.

Важливою складовою еколого-освітньої екотуристської діяльності природоохоронних територій та установ природно-заповідного фонду є аудиторні освітні та виховні заходи (рис. 2).

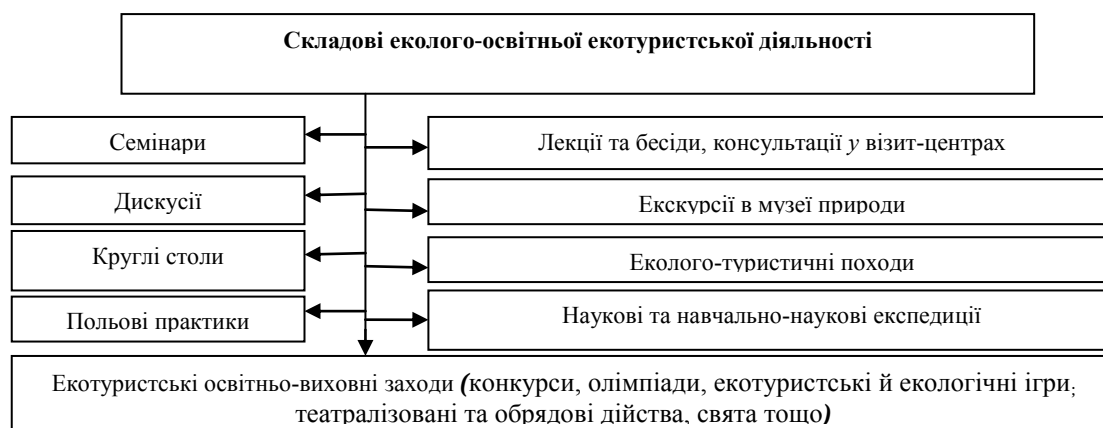

Рис. 2. Складові еколого-освітньої екотуристської діяльності*

* Розроблено авторами

Лекції та бесіди, консультації в візит-центрах, експерсії в музеї природи проводяться з будь-якими групами еко туристів та висвітлюють порівняно невелике коло питань з конкретним змістом, де подаються основні терміни й поняття екології, охорони природи чи природоохоронної справи, що є важливими для

формування екологічної культури еко туристів з прикладами на місцевому матеріалі (наприклад, темою лекції може бути «Рідкісні рослини природоохоронної території, їх особливості та охорона»).

Дискусії; «круглі столи» передбачають залучення зацікавлене коло еко туристів, представників науки, влади,

екотуристських підприємств, зацікавленої громадськості для обговорення проблем та розробки шляхів їх вирішення (темою круглого столу може бути «Сучасний стан екотуризму на певній природоохоронній території та перспективи його розвитку»).

Конференції; семінари організовуються для обміну досвідом, навчання для розв'язання тематичних завдань. Зокрема, заняття в лабораторіях дозволяють отримати практичні знання, провести спеціальні дослідження та моніторинг (зокрема, «спостереження за об'єктами орнітофауни на туристському маршруті»). У цій групі можна виокремити: активні екотуристські заходи в природному середовищі, екскурсії, експедиції, польові практики, еколого-туристичні походи спрямовані на активну екотуристську діяльність в природних умовах для отримання конкретних результатів, підготовки висновків, обґрунтувань. Під час таких заходів набуваються і проявляються вміння та навички, розвивається спостережливість.

Природознавчі екскурсії проводяться після попереднього аналізу стану природних ресурсів, визначення маршрутів, розробки лімітів. Вони повинні враховувати специфіку природних, соціально-економічних, етнічно-культурних особливостей території, тривалість та протяжність маршруту. Підготовча робота передбачає прокладання маршрутів в природному середовищі, облаштування їх, підготовку екскурсоводів. Тексти екскурсій та маршрути затверджуються науково-технічною радою природоохоронної установи.

Своєрідною формою екологічного маршруту є екологічні та еколого-освітні, еколого-просвітні, еколого-пізнавальні, еколого-виховні й інші екотуристські стежки, які розробляються відповідно до прийнятих методичних розробок і документація на них погоджується з керівництвом природоохоронних установ згідно чинного законодавства.

При проведенні зазначених видів еколого-освітньої та виховної екотуристської діяльності природоохоронні установи повинні забезпечити наукове обґрунтування виділення відвідуваної частини території, організувати спеціально облаштовані екотуристські стежки і маршрути, встановити інформаційні аншлаги, межові та маркувальні знаки й марки, стенди, які надають необхідну інформацію про об'єкти, правила природокористування та поведінки в них. Розробляються також норми відвідування, які передбачені лімітами, сезонні обмеження, заходи контролю та спостережень за відвідуваними територіями, при необхідності, накладається заборона на відвідування території (при гніздуванні, цвітінні рідкісних видів). Екотуристські стежки можуть організовуватися з пізнавальною метою, з іншою – лише на тих природоохоронних територіях, де законодавством дозволяється здійснення рекреаційної діяльності та на територіях загального користування, де дозволяється активна спортивна діяльність (спортивно-оздоровчий туризм, змагання, розваги, ігри тощо).

Наукові та навчально-наукові експедиції, польові школи-семінари та польові навчальні практики студентів природознавців з науковою та освітньо-виховною метою проводяться на природоохоронних територіях природно-заповідного фонду за погодженням з адміністрацією чи організаціями, відповідальними за певні природоохоронні об'єкти та відповідно до чинного законодавства. Їх проведення організовують як працівники природоохоронних установ, так і спеціалісти інших зацікавлених організацій. Для експедицій розробляється маршрут, визначаються цілі і завдання. Експедиції і польові практики проводяться для закріплення теоретичних знань, набуття вмінь та навичок при роботі з об'єктами живої та неживої природи. Базою можуть як визначені природні об'єкти так і дослідні ділянки, колекції тощо. Важливим при проведенні таких видів діяльності є отримання нових знань та підтвердження цінності природи, її вразливості та необхідності для існування людини.

Масові й комбіновані (змішані) екотуристські освітньо-виховні заходи: конкурси, олімпіади, тижні (біології, географу свята («День Землі», «День Води» та ін.), екотуристські й екологічні ігри, театралізовані та обрядові дійства, масові заходи та акції, що

поєднують живе споглядання, активне мислення, практичну участь у вирішенні екологічних, природоохоронних проблем та сприяють екологізації свідомості та культури значної кількості населення, а також можуть передбачати різні елементи екотуристського дозвілля.

Конкурси – вид змагань, спрямований на виявлення розумових, практичних здібностей та знань людини, навичок і вмінь. Вони проводяться природоохоронними чи іншими організаціями й спрямовані на покращення обізнаності про заповідні об'єкти, їх особливості, охорону довкілля. Олімпіади, тижні біології, географії тощо проводяться в освітніх закладах різного рівня цілеспрямовано на державному та місцевому рівнях під керівництвом Міністерства освіти та науки і спеціалізованих організацій нижчого рівня. Центральний орган виконавчої влади в галузі навколишнього природного середовища може оголошувати екологічні конкурси та олімпіади із відповідно зорієнтованою тематикою.

Свята – різноспрямовані заходи, що, зазвичай, здійснюються з освітньо-виховною метою. В Україні є визначені календарні свята: Всесвітній День Землі (22 квітня), День Довкілля (третя субота квітня). До цих дат доводяться різні природоохоронні заходи. Окрім цих дат можна приурочувати заходи до Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища (5 червня), Міжнародного дня захисту тварин, Дня науки тощо.

Організація еколого-освітньої та виховної екотуристської діяльності забезпечується єдністю методичних, матеріальних та фінансових можливостей природоохоронних установ та організацій, які утримують об'єкти природно-заповідного фонду, туристських підприємств та організацій, державних установ та організацій.

Методичне забезпечення здійснюється на основі методичних розробок, що затверджуються центральними органами виконавчої влади в галузі навколишнього природного середовища і його підрозділами, Міністерством освіти та науки, а також наукових методичних матеріалів, що розробляються Національного Академією Наук України, Академією Педагогічних Наук України, науково-дослідними інститутами, вузами, закладами позашкільної освіти та працівниками природоохоронних територій. Для формування методичних матеріалів заохочуються працівники природоохоронних організацій, вчителі, науковці. Для цього проводяться спільні методичні наради, об'єднання, семінари, навчання, екскурсії по природоохоронним територіям.

Національний природний парк (НПП) «Синевир» став центром організації екологічної освіти та виховання у регіоні верхів'я Терезької долини Закарпаття, цілеспрямованого впливу на світогляд, поведінку, діяльність населення у напрямку формування екологічної свідомості та залучення місцевих жителів до збереження природної спадщини.

В оригінальній дерев'яній будівлі діє екологічний візит-центр, який презентує цю природно-заповідну установу. Відвідувачі закладу довідуються про мету, історію становлення та діяльність НПП «Синевир». Ознайомлюючись з макетом-картою території даної установи, можна здійснити віртуальну подорож екологічними, науково-пізнавальними стежками, туристичними маршрутами, підкоривши найвищі вершини національного парку, такі як Стримба, Негровець, Кам'янка, а також отримати чимало інформації про територію парку, її корінних жителів, визначні місця, діючі музеї і пам'ятки архітектури. Фотогалереї, виставки, стендів презентують тваринний і рослинний світ краю, в тому числі з червонокнижні види [7, с. 279].

У створеному прес-центрі запропонують переглянути науково-популярний фільм, який презентує національний природний парк «Синевир» у різних аспектах його діяльності.

Установа, згідно «Положення про еколого-освітню діяльність заповідників і національних природних парків України» та інших законодавчих актів успішно працює за такими основними напрямками: 1) проведення екологічних акцій; 2) ведення активної пропагандистської природоохоронної діяльності; 3) співпраця з засобами масової інформації, інтернет-виданнями, громадськими

об'єднаннями, органами місцевого самоврядування, релігійними громадами, природно-заповідними установами України тощо; 4) участь у фестивалях, виставках та інших форумах еколого-освітнього та природоохоронного спрямування; 5) забезпечення стабільної і ефективної роботи екологічного візит-центру НПП «Синевир» і музею лісосплаву; 6) організація і проведення масових еколого-освітніх заходів з учнівською і студентською молоддю регіону і т.д.

НПП «Синевир» здійснює різнопланову діяльність у напрямку просвіти населення. Особлива увага звертається на роботу з молоддю, адже саме вона є майбутнім нашої країни. На базі візит-центру національного природного парку «Синевир» проводяться семінари з екологічної етики для учнів усіх шкіл регіону. Проведення екологічних акцій – дієвий спосіб привернути увагу громадськості до проблем охорони довкілля. Традиційними у НПП «Синевир» стали акції «Ялинка», «Пролісок», «Чиста річка», а також ті, що присвячені до певних екологічних дат; активна участь у різних фестивалях, а передусім у тих, що проводяться в його межах, а саме: «Проводи на полонину», «На Синевир трембіти кличуть», «Карпатам назустріч», де презентуються виставки про природно-заповідну установу. Важливу роль відіграє співпраця із

засобами масової інформації. Головною трибуною з цього приводу виступає регіональна еколого-освітня газета «Синій Вир».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ураховуючи, пріоритетність еколого-освітньої діяльності, вона може стати необхідною складовою гармонійного екологічного розвитку, за умови: 1) єдності методичних, матеріальних та фінансових можливостей природоохоронних установ та організацій, які утримують об'єкти природно-заповідного фонду, туристських підприємств та організацій, державних установ та організацій; 2) розвитку спеціальних базових об'єктів для реалізації такої діяльності на природоохоронних територіях (наприклад, Музеїв природи, Гербарних кімнат тощо); 3) використання аудиторних освітніх та виховних заходів, як складових такої діяльності щодо природоохоронних територій та установ природно-заповідного фонду.

Результати дослідження можуть бути використані як базові важелі у вирішенні проблем екологічного виховання та формування особистості, зокрема, щодо підготовки громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури; формування систем національного і громадського виховання всіх верств населення; критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи.

Список використаних джерел

1. Андріюк В.П. Співробітництво природоохоронних організацій з владними структурами, освітніми закладами, громадськістю в сфері еколого-освітньої діяльності та значення цього процесу для розвитку екотуризму / В.П. Андріюк // Екотуризм і сталий розвиток Карпат: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 – 12 жовтня, м. Рахів, 2007). – С. 5 – 7
2. Габчак Н. Перспективи розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях Закарпаття / Н. Габчак // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: Тези 11-ї Міжнародної практичної конференції (м. Дрогобич 25 квітня 2014 р.) – С.12-14.
3. Голод А. П. Екологізація туристичної діяльності в контексті забезпечення сталого розвитку регіону / А. П. Голод // Україна: Схід-Захід- проблеми сталого розвитку: матер. II туру Всеукр. наук.-практ. конф., 24-25 листопада 2011 р. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. - Т. I. - С. 86-88.
4. Губська О.П. Про еколого-освітній потенціал екотуризму / О.П. Губська, І.О. Татолі // Екотуризм і сталий розвиток Карпат: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 – 12 жовтня, м. Рахів, 2007). – С. 82 - 85
5. Загорський В.С. Екологічна освіта в системі екотуризму / В.С. Загорський, Є.М. Борщук // Екотуризм і сталий розвиток Карпат: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 – 12 жовтня, м. Рахів, 2007). – С. 112 – 116
6. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика. Навч. посібник / В.С. Крисаченко – К.: Заповіт, 1996.– 352 с.
7. Пригара О. Еколого-освітня діяльність природоохоронних установ Закарпаття / О. Пригара // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 10. 2014р. С. 277-281.

References

1. Andriyuk V.P. (2007) Spivrobitnytstvo pryrodokhoronnykh orhanizatsii z vladnymy strukturamy, osvitynymy zakladamy, hromadskistiu v sferi ekoloho-osvitnoi diialnosti ta znachennia tosho protsesu dlia rozvytku ekoturizmu statyi [The collaboration of environmental organizations with those in power, educational institutions and public in environmental education activities and importance of this process for the development of ecotourism] *Proceedings of the Ecotourism and Sustainable Development of the Carpathians* (Ukraine, Rahov, October 10-12, 2007), Rahov, pp. 5 – 7.
2. Habchak N. (2014) Perspektyvy rozvytku ekolohichnoho turyzmu na pryrodokhoronnykh terytoriakh Zakarpattia [Development prospects of ecotourism in conservation areas of Zakarpattia] *Proceedings of the Development of modern education: results, problems, perspectives: the 11th of International Conference* (Ukraine, Drohobycz, April 25, 2014), Drohobycz, pp. 12-14.
3. Holod A.P. (2011) Ekolohizatsiia turystychnoi diialnosti v konteksti zabezpechennia staloho rozvytku rehionu [Greening the tourism activities in the context of ensuring sustainable development of the region] *Proceedings of the Ukraine: East West – the challenge of sustainable development: The material of Round II of all-Ukrainian practical scientific conference* (Ukraine, Lviv, November 24-25, 2011), Lviv, pp. 86-88).
4. Hubska O.P., Tatoli I.O. (2007) Pro ekoloho-osvitnii potentsial ekoturizmu [About the for Ecological-Educational capacity of ecotourism] *Proceedings of Ecotourism and sustainable development of Carpathians: The material of international scientific and practical conference* (Ukraine, Rahov, October 10 – 12, 2007), Rahov, pp. 82 – 85.
5. Zahorskyi V.S., Borshchuk Ye.M (2007) Ekolohichna osvita v systemi ekoturizmu [Environmental education in system of ecotourism] *Proceedings of Ecotourism and sustainable development of Carpathians: The material of international scientific and practical conference* (Ukraine, Rahov, October 10 – 12, 2007), Rahov, pp.112 – 116.
6. Krysachenko B.C., (1996) *Ekolohichna kultura: teoriia i praktyka* [The environmental behaviour: theory and practice]. Kiev.: Zapovit (in Ukrainian Russian).
7. Pryhara O. (2014) Ekoloho-osvitnia diialnist pryrodokhoronnykh ustanov Zakarpattia [Ecological-Educational activities of environmental institutions of Zakarpattia]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Relevant issues of humanities], vol. 10. pp. 277-281

В рамках статті изучена специфика возникновения современной парадигмы (модели) эколого-образовательной деятельности, ориентированной на средства экотуризма. При этом констатировано, что эколого-образовательная деятельность должна стать необходимой составляющей гармоничного экологического развития. Это связано с тем, что главным рычагом решения актуальных проблем экологического воспитания и формирования личности государства должна стать подготовка граждан с высоким уровнем экологических знаний, экологического сознания и культуры. Это составляющие системы национального и общественного воспитания всех

слов населення (на основе новых критериев оценки взаимоотношений человеческого общества, природы).

Ключевые слова: эколого-образовательная деятельность; средства экологического образования; экотуризм, природоохранные территории, экологическая культура.

In this article the specificity of the formation of contemporary paradigm (or model) environment education activities is considered, which are oriented to ecotourism. The environment education activities should be the element of harmonic environmentally safe development. The basic requirement in addressing of the actual problems of environment education and character building in any State should be to provide training for individuals with a high level of environment expertise, environment consciousness and culture as an integral part of a system of national and public education all sectors of society. It based on new evaluation criteria of relationship between society and nature. The essential aim of environment education is environmental awareness as a specific form of public awareness, which reflected the interaction two systems: environment (ecosystems) and social system (society). The environmental behavior is forming a new ways of relate in system of man, society and nature in which the social change accordance with carrying natural potential. The environment education is both goal and a means of development of ecotourism. The introduction and implementation of the tasks for Ecological-Educational and social education funds of ecotourism exercise by environmental administration. He Ares for Ecological-Educational and social ecotourism activities inside of natural conservation areas are very diverse, namely: 1) wide range of information services, thus underpinning the dissemination of information of certain conservation areas, objects, its values and characteristics and so on; 2) publishing and advertising, media houses, promoting, individual and collective publications (newspapers, magazines, pamphlets, press releases, booklets, brochures, calendars, postcards, envelope, label, icons, picture albums souvenir with the logo of conservation areas and its values); 3) production of nature films, of flora and fauna films; 4) holding of: instructional and educational ecotourism activities (lectures and discussions, consultations in visitor centers, excursions in the Museum of Natural, conferences and seminars, natural excursions, competitions, contests, holidays («Land Day», «Water Day») et al); ecotourism and environmental Games; theatrical performances and custom activities, mass events and promotions), bring together contemplation of the subtle phenomena of living, active thought, practical involvement in addressing environmental issues and contribute to green consciousness and culture of population and the various elements of ecotourism activities; 5) Conducting of scientific and academics expeditions, field school-seminars and field training workshops of Natural History students (with scientific, instructional, and educational purposes).

Key words: environment education activities; fund of environmental education; ecotourism; conservation areas; environment culture.

УДК 378.011.3:316.77:004 (045)

Ксенофонт Сергій Саввич,

доктор медичних наук, доцент,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Представлено науковий особистісний досвід систематизації та вдосконалення наявних освітніх інформаційно-комунікативних можливостей щодо оптимізації підготовки сучасного фахівця педагогічної сфери. Інтерактивний модуль дисципліни (як типовий зразок використання освітньої технології модульного підходу), робота у малих групах (фактичний приклад технології педагогічного супроводження), андрагогічна модель навчання є солідним фундаментом забезпечення високого рівня професіоналізму професорсько-викладацького складу університету.

Ключові слова: інтерактивне навчання, моделі освітніх компетенцій, технології модульного підходу, технології педагогічного супроводження, андрагогічна модель навчання, проблемно-модельовані лекції, ситуаційно-векторні заняття, крос-дисциплінарна компетентність.

Постановка проблеми. Вхідження України в освітній простір єдиного європейського співтовариства вимагає зміни змісту, умов організації і критеріїв оцінки якості освіти, переходу від знаннєвої парадигми до компетентісно-комунікативної, яка в даний час до сих пір недостатньо сприйнята, усвідомлена і освоєна педагогічною громадськістю. Основним результатом діяльності освітнього закладу, школи повинна стати не тільки система знань, умінь і навичок, а також набір ключових інформаційно-комунікативних компетентностей в інтелектуальній, цивільно-правовій, комунікаційній, інформаційній сферах. Компетентісний підхід в освіті передбачає формування у школярів загальнонавчальних умінь, означає перехід від приватних умінь і конкретних навичок, від інформації як предмета запам'ятовування - до школи мислення, інформаційно-комунікативної дії і всебічного розвитку особистих здібностей. Особлива роль у формуванні в учнів загальнонавчальних умінь відводиться початковій школі. У психолого-педагогічній літературі активно обговорюються механізми і необхідність введення компетентісного інформаційно-комунікативного підходу в освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність втілення цього підходу обумовлена стійким попитом у суспільстві на особистість з розвиненим інтелектом, здатну конструктивно спілкуватися у багатофакторному світі, ефективно обробляти будь-яку інформацію, продукувати ідеї, успішно вирішувати конкретні

життєві і професійні проблеми. У зв'язку зі зміною інтелектуальних вимог до професійних знань і умінь вчителя дошкільної освітньої установи, початкової школи зміст професійної педагогічної підготовки також повинен обов'язково модернізуватися. В умовах реформ, що відбуваються, педагогіка вишу поки що реагує на зміни надто інертно і досить повільно. Сьогодні педагог вже не має бути транслятором і єдиним джерелом знань-умінь учнів, він стає організатором і координатором розумової навчальної діяльності особистості, що вимагає докорінної зміни у розумінні самим педагогом його місії і вмісту його діяльності. Професійна компетентність та інформаційно-комунікативні здібності майбутнього вчителя сьогодні припускають векторну наявність теоретичної і практичної складових, причому, як відмічає Л. Н. Кулікова, придбані в процесі навчання або діяльності знання, уміння, навички і способи їх реалізації не вичерпують цього поняття. Визначальне значення має безпосередньо особовий потенціал учителя, сукупність професійно значущих особистих якостей; особливо важливі ці компетенції і комунікабельності для вчителя початкової школи [1].

Мета статті: систематизувати та удосконалити наявні освітні інформаційно-комунікативні можливості щодо оптимізації підготовки сучасного фахівця педагогічної сфери.

Результати дослідження. У сучасних освітніх умовах система організації навчального процесу стає досить гнучкою,